

Conferència “Del nacionalisme a la nació. De l’essencialisme nacionalista a la construcció nacional”

Conferència del vicepresident del Govern al Palacio Miramar de Donostia

Catalunya i Euskadi són pobles mil·lenaris, van ser nacions molt abans que aquesta idea de nació es definís en termes moderns, van ser nacions molt abans que aquesta noció fos recollida en cap text legal, abans que existissin certs estats europeus i ho continuaran essent mentre ho vulguin els seus ciutadans i ciutadanes.

Aquest any els catalans i les catalanes commemorem els 650 anys de les nostres institucions pròpies, 650 anys de la Generalitat, com a Govern de Catalunya, amb el president número 128: pocs països a Europa poden dir el mateix... Però cal fer-nos la pregunta clau: què és el que explica la tossuda pervivència de les nostres institucions i de la nostra nació per damunt de guerres, monarquies i dictadures que no els eren precisament favorables?

No som ara la nació que érem fa un grapat de segles. És més, en termes de llibertats individuals i benestar social, no volem tornar a ser la nació que érem fa un grapat de segles, abans de l’11 de setembre de 1714. I la nació que serem en el futur tot just comencem a construir-la ara. L’èxit de la pervivència de les institucions de Catalunya, amb les adaptacions pròpies de cada moment i context, es troba en el fet d’anar estretament lligades als interessos del país i del seu poble, i en el cas de Catalunya als seus drets i les seves llibertats, a la seva capacitat d’adaptació al temps i a la nova gent catalana que ha anat arribant a través dels segles. Catalunya i la llibertat, Catalunya i la democràcia, són una mateixa cosa, perquè els enemics de l’una sempre ho han esta també de l’altra. La nostra història, la nostra tossuda resistència contra les versions antigues i modernes de l’absolutisme, del monolitisme cultural i social, dels intents d’homogeïtzació, del totalitarisme, de l’opressió, ens ho indiquen.

Així mateix, l’èxit del nostre projecte nacional, depèn en gran mesura no de la nació del passat, sinó de la nostra voluntat de construir la nació del futur, de forma que generi l’adhesió de la ciutadania, de tota la ciutadania, no només d’una part, no sols dels nacionalistes. Per això cal afrontar el debat de les identitats complexes fugint del nacionalisme essencialista més propi dels Estats-nació decimonònics i amb una identitat fortament dependent de la seva imposició, mitjançant les estructures estatals, per passar a formular un projecte nacional basat en l’adhesió de la ciutadania a la construcció d’un futur nacional compartit.

La nació heretada pot ser un element d’identificació i el llegat que fonamenti una voluntat de futur, però la llosa del passat no pot ser tan gran que ens impedeixi alçar-nos. El pes de la motxilla de l’herència no ens ha d’impedir caminar cap a la nació lliure del futur.

Des de la política, la dictadura de la mirada curta, de la vista fixada en les properes eleccions, la dinàmica de la declaració i contradeclearació, sovint no ens permet tenir la mirada llarga que requereixen les veritables polítiques de país, les autènticament nacionals. La nostra responsabilitat des de la política és dibuixar aquest horitzó nacional a llarg termini, és ser capaços d’aturar-nos i reflexionar per dissenyar com fer del nostre projecte nacional un projecte d’èxit, un projecte atractiu, un projecte que

susciti cada cop més adhesions perquè respon als anhels i a la voluntat dels nostres ciutadans i ciutadanes, perquè dóna resposta als reptes del s.XXI.

PROJECTES ESSENCIALISTES / PROJECTES NACIONALS

Nacionalisme d'Estat (essencialisme i imposició oficial)

El nacionalisme essencialista –l'habitual als estats-nació més tradicionals- és tancat perquè pensa en la nació com un fet etnocultural ja tancat, completat i acabat, que intenta imposar els lligams nacionals de suposades característiques compartides de llengua, cultura i, on és el cas, també raça.

El nacionalisme d'Estat més tradicional, no és percebut pels destinataris com a tal, perquè la maquinària estatal fa que la seva posició sigui la neutra. La repetició dels gestos els torna “naturals”. És allò que s'anomena el “nacionalisme banal”, la naturalitat de la simbologia estatal a tot arreu i amb el més mínim pretext. Així, els estats reafirmen de manera subtil, però continuada, les característiques definides del que és nacional i el que no. La reiteració estatal explica la versió autoritzada de la nació.

Paradoxalment, el nacionalisme d'estat no se'n diu mai així, sempre es reclama del patriotisme i els seus adeptes són patriotes. Deixen el nacionalisme per als altres, per als que no tenim dret ni d'aparèixer en el mapa del temps. Però el nacionalisme més potent, el nacionalisme de debò, sempre és el que va a càrrec dels pressupostos generals de l'estat, no importa quin estat.

És aquesta rigidesa, aquest anquilosament del projecte nacional, el que fa de molts dels estats actuals un projecte nacional caduc, que ja ha passat de moda.

Aquest tipus de nacionalisme s'enfronta amb el cosmopolitisme i les tendències globalitzadores, els moviments migratoris massius, perquè se sent amenaçat, perdut, no sap com enfrontar-s'hi. Per tant, moltes vegades el que fa és excloure qualsevol pensament que no sigui com els seus. Curiosament, però, oposa el cosmopolitisme a les reivindicacions nacionals dels països sense estat, argumentant que no és modern això de voler tenir estat en una Europa unida. Resulta, però, que no s'ha donat mai el cas que ningú que tingués estat hi renunciés i ja té gràcia que els que sí que en tenen ens demanin, als que no en tenim, que renunciem a tenir-ne. I és cert que Europa està més unida que mai, però també que a Europa mai hi havia hagut tants estats independents com ara. Tothom vol l'Europa unida, però des del seu propi estat.

L'Estat com a institució, no dóna respostes a totes les demandes generades arreu del món. Diversos pensadors, coincideixen a dir amb Zigmunt Bauman que les formes socials no són les que eren i que les institucions tradicionals ja no són capaces de donar respostes a les inquietuds de les persones, perquè necessitem formes d'organització menys rígides. El nacionalisme característic dels Estats-nació és excloent per naturalesa, creuen que la nació, és una “cosa” inamovible, homogènia, sacralitzada, perpètua, que s'ha de preservar com més immutable, millor. Aquest nacionalisme utilitza les estructures estatals per perpetuar aquesta versió essencial, rígida, de la identitat nacional. **Imposa als vius la nació dels morts.** Però ja sabem que les estructures més rígides són les que sovint s'acaben trencant.

La nació, en els termes abans esmentats, és buida. El paper de la gent, dels membres de la nació, és el de defensors de la nació que existeix per sí mateixa, sense ells. Aquesta gent, doncs, és secundària i accessòria a l'existència de la nació. La gran crítica que li fem a aquesta concepció és que ignora per complet la dimensió relacional de la nació, la dimensió humana, les persones...

LA NACIÓ COM A PROJECTE

Cada dia tenim mostres de les conseqüències que els estats hagin assumit les seves identitats de determinada manera. De fet, l'estat espanyol sembla entossudir-se a demostrar que no hi ha la més mínima escletxa per al respir nacional de ningú altre que no estigués previst en la seva visió unitària i monolítica. Mentre que algun altre estat, com el Canadà per exemple, fa l'esforç de reconèixer, al seu Parlament, que el Quebec és una nació, a les nostres latituds fins i tot es qüestiona que sigui Constitucional que el Parlament de Catalunya ho digui. Però ja sabem que Catalunya és com el Quebec, però Espanya no és com el Canadà, ni com la Gran Bretanya, a propòsit d'Escòcia, ni com Dinamarca, parlant de Grenlàndia.

Aquest tema del qual parlem avui per a mi és apassionant, pel que té de proposta i innovació i, segurament, de transgressió. Vull parlar-vos d'un moviment estratègic que ens permeti, d'un cop i per sempre més, superar aquest paradigma d'identitats fixes en el qual ens volen veure atrapats per passar a les identitats en moviment, en construcció permanent, sobre una base heretada. **Ens cal abandonar l'empat infinit de la confrontació entre dues identitats essencialistes per guanyar l'adhesió de la totalitat de la ciutadania a la construcció d'un projecte nacional lliure, comú, compartit, de futur, que es basi en la seva voluntat. No es tracta de construir una societat només per als ciutadans nacionalistes, una part, sinó per als ciutadans nacionals, el tot.**

Parlo d'abandonar la nació del passat, com a punt de partida per a tothom (com fan els nacionalismes essencialistes) per posicionar-la al davant, com a punt d'arribada per a tothom i referent col·lectiu, encara per fer, encara per completar. D'aquesta manera deixem de ser presoners d'una nació definida i fixa, de contorns clarament estipulats i requisits ètnics a cobrir i acceptem la naturalesa dinàmica i complexa de les identitats contemporànies. El nostre projecte, la construcció nacional catalana, és alhora horitzó i lligam social.

Nacions com la nostra no es poden permetre el luxe d'optar pel nacionalisme conservador, per la concepció essencialista de nació, perquè aquesta noció està vinculada a un determinat tipus de pressions pròpies dels estats que estan molt lluny de la nostra pròpia tradició, més aviat les hem patides històricament. I quan una nació que ha patit l'Estat vol actuar com si el tingués, l'experiment falla. Intentar imposar a tothom algunes característiques nacionals (tal com fan els Estats), és contraproduent. Hem de comptar, i de fet hem comptat, amb el poder d'atracció del projecte conjunt, de la nació inacabada que té sempre un espai de dignitat i participació per a gent nova.

Una nació sense Estat amb una identitat fixa està destinada al fracàs, a empetir-se i a ser engolida pels Estats en el joc dels Estats, per no encertar l'estratègia que correspon a la seva condició. Una Catalunya congelada és impossible, però sobretot no desitjable i està condemnada a encongir-se per falta d'atractiu.

Al nostre entendre, la nació no pot ser al marge o sense les persones, perquè una nació és la gent, un país són les persones. La nació es fa amb la voluntat de la gent i gràcies a la decisió i desig de ser-hi conjuntament. La nació, per a nosaltres, no és un punt de partida, ja fet i constituït, al qual s'ha de protegir i preservar del contacte humà i les consegüents transformacions; sinó que és un punt d'arribada que està per venir, que es decideix col·lectivament i que serveix com a dispositiu simbòlic que fa avançar la gent de manera conjunta.

És partint d'aquesta premissa que entenem la nació no com un assumpte tancat i derivat de les característiques compartides pels membres en una foto fixa, sinó com una categoria pràctica, dinàmica fonamentada en la voluntat i per tant, altament democràtica. Aquesta manera d'entendre la nació fa que la pensem com un exercici radicalment democràtic, d'expressió quotidiana de la voluntat de ser conjunta. És a dir, un projecte compartit i que inclou tothom que tingui voluntat de ser-hi. Un projecte nacional com aquest representa altres avantatges com a via política. Per a ser català, doncs, només cal voler ser català.

Entesa així, la nació, té vocació de servei i pot donar lloc a formes més potents de ciutadania, afavorir les polítiques socials més justes i democràtiques, i permetre la participació cohesionada de les persones que immigren en el projecte nacional compartit. **La nació de què parlo és una crida a la lleialtat, voluntat i solidaritat del poble que som cada dia.**

Aquesta nació no es veu amenaçada pels canvis, per l'arribada de gent nova al país, o les formes més contemporànies de relacions internacionals. Aquesta nació-projecte s'entén amb la globalització, hi troba el seu encaix i fins i tot aporta una forma d'organització social.

Sorgeixen noves formes de convivència i de viure en conjunt. Una identitat pròpia de les característiques de la nostra és perfectament apta per sobreviure i fins i tot recollir guanys dels diversos processos vinculats a la globalització, entre ells, la immigració. La nació catalana que volem, el nostre projecte nacional està en construcció, és més flexible, i per això està a l'alçada de les transformacions que pugui portar la globalització.

Un projecte nacional com aquest ofereix respostes polítiques alternatives més adequades a les persones d'avui, més democràtiques i flexibles. En certa manera, l'èxit nacional de la Catalunya futura depèn molt més del milió i mig d'immigrants arribats durant els darrers anys, que no pas dels centenars de milers que ho han anat fent dècades enrere. Qui els guanyi, qui els sumi al seu projecte de país, haurà guanyat també la batalla nacional.

Una nació propositiva no va en contra de ningú

El motor de la contínua construcció de la nació catalana no és la nacionalista, esgotadora i frustrant obsessió antiespanyola. No es tracta de trobar un enemic on descarregar les culpes dels nostres maldecaps. Les energies que s'hi han d'esmerçar són massa, i no tenim temps o forces a distreure.

Hem d'estar centrats en la il·lusió col·lectiva i democràtica per la llibertat. Hem d'anar sumant amb les noves incorporacions demogràfiques per traçar un destí nacional propi, que vagi a favor nostre, de tots els catalans i catalanes. També d'aquells que

amb Espanya tenen una bona relació, i fins i tot alguna implicació emocional, però a qui la posició de subordinació al si de l'Estat els fa nosa, els disturba per assolir els seus somnis, o projectes personals. Em refereixo al projecte de construcció d'una nació catalana moderna, dinàmica, inclusiva, en la qual no es pregunta a ningú d'on ve, sinó cap on va.

Una nació on càpiguen aquells que com jo mateix ens sentim i som catalans **només**, juntament amb aquells que se senten catalans **també**. Catalans i espanyols, catalans, molt argentins i una mica espanyols, molt marroquins, una mica catalans i una mica més espanyols o no gens. Tant se val. El que compta no és la identitat, sinó la identificació. Que ens sentim el que ens sentim, tots ens identifiquem amb Catalunya, com l'espai on construir els nostres somnis de benestar, cultura i llibertat. Estem davant, doncs, d'espais nacionals d'identitats simultànies, tan nacionals com culturals. Gent que se sent catalana i espanyola, simultàniament, o catalana i mediterrània, amb una intensitat notable, o altres combinacions, totes les quals sumen, perquè, poc o molt, l'únic que tenen en comú és la catalanitat, que tots se senten catalans també.

Els partidaris de la democràcia radical reivindiquen que l'única manera de fer col·lectiva, sense suprimir les llibertats individuals, és la de ser a través de l'expressió de la voluntat conjunta. És, per tant, a través de la llibertat individual, d'una societat civil forta i propositiva que volem accedir a la nació sobirana.

Nous horitzons nacionals

La llibertat comença amb el pensament. Si som capaços d'imaginar-nos de l'altre costat, ja hi som. Però aquest exercici de ficció/utopia cal fer-lo amb certes connexions amb la realitat, deixar obertes les vies d'accés perquè s'hi pugui sumar tothom.

No es tracta tampoc d'imaginar Catalunya com cap entelèquia. La nació catalana té forma, una forma definida, específica i diferenciada, el que passa és que aquesta forma no s'anquilosa ni es deixa atrapar per l'oficialitat. La nació catalana, desborda els llibres d'història, desborda les institucions, i es defineix dia a dia al carrer. La gent del país ens deixa veure com som els catalans a través de diverses expressions culturals, d'apropiacions lingüístiques, d'adaptacions pròpies del patrimoni nacional heretat.

Aquesta potència dinàmica de la nació ha de ser reconeguda. Seria un error catastròfic no fer-ho. N'hi ha que volen dividir la nació amb disputes absurdes sobre la puresa o no d'alguns. **El problema de Catalunya no és de quin material està feta, sinó que no és propietària exclusiva del seu destí.** Les batalletes i discussions estèrils sobre d'on vam venir els catalans s'han d'acabar per donar pas als debats nacionals sobre on volem anar tots junts, com a poble cohesionat.

Noves complicitats

Segurament, un dels ingredients principals de la nació catalana d'avui és l'esperança i la il·lusió que dipositem en el nostre futur col·lectiu, en la nació que heretarem, la que seguirà viva quan cadascun de nosaltres ja hàgim acabat la nostra trajectòria vital.

Però, posar-nos a fer fulls de ruta per a la nació donant-li l'esquena és absurd. Els projectes nacionals que avui tenen probabilitats d'èxit, són els que saben escoltar, que estan al cas de qui és la nació, i quins els desitjos i ambicions.

L'autoconeixement és una peça clau en l'estratègia nacional. Sigui quina sigui la ruta que ens vulguem traçar, el punt de partida ha de ser clar, qui som avui, quina és la nostra història, fins i tot la genealògica. L'orgull de país que podem sentir en ser una nació no ja d'acollida, sinó d'antics immigrants, és un element poderosíssim per a l'autoestima nacional. Més encara, la memòria genealògica de la gran majoria del país ens podria dictar lliçons. Només cal comparar els noms de la guia telefònica d'avui, amb la de fa 40 o 50 anys, per entendre què dic.

Catalunya és avui, gràcies a les incorporacions de milers i milers de persones al llarg del segle. Som un cas excepcional, no perquè altres països no siguin fruit de la barreja, sinó per la manera en què ens hem reconstituït, com a poble cohesionat en un curt període de temps i amb un gran canvi demogràfic. Malgrat l'impacte poblacional de les migracions dels anys 50 i 60, aquí no hi ha "segones generacions" i hem de vetllar perquè continuï sense haver-n'hi. Només en deu anys hem passat de sis milions a set i mig, molt més del que ha rebut, en el mateix període, la república federal alemanya unificada. I tota aquesta estructura ens fa encara més aptes per encarar el futur, més aptes per generar la identificació amb el projecte nacional de Catalunya sigui quina sigui la identitat personal de cadascú. És una feina que ja hem fet, que fem, i que continuarem fent.

És evident que la càrrega emocional d'un projecte esperançador és important, però les connexions amb aquest futur, les identificacions de qui acaba d'arribar a aquest escenari, potser provindran d'un entusiasme més estratègic. Probablement l'atractiu d'una Catalunya més lliure es tradueixi en un servei de salut potent, una escola de qualitat, un habitatge digne, unes infraestructures més modernes, amb un aeroport que permeti a aquestes noves famílies catalanes, mantenir-se "més a prop", amb vols directes cap a la seva altra llar d'origen.

L'ambició de llibertats per a Catalunya, només podrà ser satisfeta amb molt d'esforç. Un salt endavant com el que s'ha de plantejar el nostre país, requereix d'un teixit social fort, d'una solidaritat entre tots els sectors del país. Les institucions i els partits polítics són rellevants, és clar, però sense una societat civil forta que tiri també del carro, no arribarem enlloc. La gent del país s'ha de poder identificar amb la proposta. El projecte, de fet, només té sentit si compta amb la gent, amb tota la gent, perquè només és realment nacional allò que inclou, incorpora i identifica la majoria de la nació.

Nació que suma: ofereix dignitat, respecte, futur amb il·lusió

La immigració és un procés social que permet visualitzar molt clarament la naturalesa de la identitat i dels projectes nacionals. La confrontació amb el que considerem "l'altre" evidencia les fronteres col·lectives, nacionals. Segons el tipus d'identitat en què es basi la nació, les reaccions seran unes o altres.

Un Estat-nació, conservador en la seva concepció nacional, intentarà imposar (de fet, ho fan habitualment, només cal mirar els programes "d'integració" arreu d'Europa) els continguts prefixats (gairebé sempre exclusivament simbòlics) del que es considera nacional, per tolerar la presència de l'estranger (l'estrany). Com que no es compta amb

la voluntat, ni l'opinió d'aquest tercer, és probable que no se senti atret per una nació que no el respecta.

Tota una altra cosa passarà amb una nació en construcció, que necessita i accepta noves aportacions, que reconeix la seva pròpia identitat com un projecte en evolució, que té una història al darrere d'aportacions continuades que han donat lloc al seu present. El tercer en qüestió trobarà un lloc de respecte, de dignitat i sobretot de futur conjunt que l'involucra, un horitzó que l'il·lusiona, que l'atreu perquè té tot a veure amb ell/a. Els condicionants per accedir a aquesta nació (la nació projecte) no són (ni ho poden ser) imposats artificialment i en contra dels desitjos de qui s'hi incorpora. Al contrari, l'element més important per formar part del projecte, és la voluntat de ser-hi.

Les formes de vida a l'interior d'una nació en construcció són variades i s'harmonitzen per configurar els trets d'identitat nacional, uns trets reforçats i renovats amb el pas del temps, amb la suma de gent. I això implica trobar nous referents nacionals, que ens identifiquin com a poble davant dels altres pobles. Molts dels que tenim ara, ens serviran, d'altres potser no i molts seran nous, els haurem d'inventar, crear, construir. El que serà la cultura nacional-popular catalana del segle XXI encara està per fer i l'anirem fent al llarg del segle.

Em refereixo a renovar les bases i referents de la nació catalana heretada del passat, aprofitar-ne tot el que sigui útil, i alhora incorporar-hi nous elements identificadors, també "catalans" per anar fent una nova nació... catalana!

Actitud derrotista, costum a desarrelar

És cert que per a molts el canvi de paradigma mental costa, i costa molt. Fa anys que estem acostumats a un cert derrotisme que ens fa impossible pensar que, realment, algun dia ens en sortirem. Són molts els qui veuen sempre, només, el got a mig omplir com una sentència de mort nacional. Segons aquestes tesis, la llengua, la cultura i el país sencer estem a quatre passes de la tomba. Aquesta tendència autodestructiva, pessimista, derrotista és, inconscientment, profundament antinacional. Qui volem que s'apunti a un poble en vies d'extinció, a una nació que sempre perd i qui que aprengui una llengua agònica? Però en som uns quants que sabem reconèixer la tossuderia nacional i la potència de la societat civil, feta d'una suma immensa de petits esforços individuals i associatius. I tenim posades totes les nostres esperances en un projecte nacional renovat.

Passen els dies i ens anem acostant cada vegada més al tercer centenari de la pèrdua de les nostres llibertats nacionals, i el catalanisme d'avui és diferent del de fa tres o més segles.

El derrotisme seria el pitjor enemic de les aspiracions nacionals si no fos perquè al capdavant de la llista hi ha la por. Des de la por, clàssicament alimentada per tot element extern, no avancem. La por paralitza, o pitjor, mou les passions més baixes. Horrors al llarg de la història s'han pogut cometre només amb la presència d'aquest element. La gent percep l'alteritat com una amenaça, i ja hi som!

La por produeix exclusió, i a nosaltres, nació sense estat no ens convé fer fora ningú del projecte, el nostre futur nacional no té sentit si és per a uns quants. Menys encara si aquests estan perdent energies constantment en barallar-se contra tot aquell que no

sigui idèntic a ells. Defenso, doncs, un model obert i democràtic de nació cívica, no un model tancat de nació ètnica, un veritable projecte inclusiu.

Però una reflexió oportuna ens permet veure que nosaltres també hem vingut de fora. La realitat demogràfica de Catalunya ens ensenya que dels dos milions de catalans a començament de segle passat, hem arribat als més de 7 milions d'ara, amb força. Encara, malgrat totes les disputes amb l'estat, continuem sent catalans i catalanes, de moltes formes diferents, però formant part d'aquest país. Incloent-hi el darrer milió i mig que s'hi ha afegit els últims 10 anys.

Els catalans que, el segle XIX, van participar en els processos d'independència d'Argentina o Cuba, fent-ne l'himne nacional o com a caps d'estat major de l'exèrcit d'alliberament, mai no van deixar de ser catalans. I els republicans que, els anys quaranta, van exiliar-se a Mèxic, van continuar estimant Catalunya, la pàtria d'origen, parlant-ne la llengua, enyorant-ne el paisatge, transmetent-ne tradicions als fills, sent catalans i, alhora, simultàniament, més mexicans que ningú. Per quin motiu, doncs, hem de demanar a la gent que, per ser també catalana, hagi de renunciar a ser el que ja era abans, el que ja se sentia, el que ja estimava, fos el que fos: espanyola, marroquina, argentina, romanesa, equatoriana?

No té sentit fer una oferta nacional tancada, rígida, on es demani als nouvinguts esdevenir una altra cosa, oblidant per sempre més el que eren abans d'arribar. I no té sentit plantejar aquesta nació, entre d'altres molts motius, perquè ja existeix. I amb les regles de l'estat, ja hi juga l'Estat. No utilitzem tics estatalistes clàssics, perquè anirem directe al fracàs. Ha arribat l'hora d'incloure, de sumar, d'incorporar, d'obrir, d'eixamplar. O renovar-se, doncs, o morir. I no volem morir.

Tant és, doncs, si a uns la vinculació amb la nació ens ve de generacions i generacions, o si a uns altres ens arriba des d'identificacions més immediates, amb el benestar, la cultura o el paisatge. Jo vull una Catalunya on càpiguen els catalans de tota la vida, juntament amb tots aquells que just acaben de començar tota la seva vida com a catalans.

Exercir una identitat no essencialista, no és una tasca automàtica per a les nacions privades d'estructures estatals pròpies. És una gran estratègia d'èxit nacional, però requereix d'una actuació conscient, per evitar caure en paranys i tics del nacionalisme tradicional i conservador.

Seria absurd plantejar-nos un horitzó nacional que es basés en els mateixos postulats que l'estat que avui per avui ens limita. Fem una proposta de nació oberta, complexa, on la diversitat és vista com a motor i força, i no com amenaça a abatre. A la nació catalana que volem hi ha espai per a totes les veus. Totes les trajectòries vitals, juntes i orquestrades marcaran amb les ambicions pròpies, l'esdevenidor nacional.

El projecte nacional català, i el de qualsevol altre que vegi clarament les deficiències de les posicions essencialistes, ha de poder oferir un espai de dignitat per a tots i totes en un projecte nacional actualitzat, a l'alçada dels reptes mundials contemporanis. Si d'entrada, no tenim una estructura estatal pesada que ens faci de llast, i si la força de la democràcia ens ha de portar a la independència, tindrem l'oportunitat de crear-nos una estructura de sobirania ben peculiar, entre d'altres coses per la seva flexibilitat.

El que toca avui és un projecte de país que posa al davant el benestar i la qualitat. Les identitats hi són, però sobretot les identificacions amb una nació potent que ofereix

avantatges per sobre d'altres propostes polítiques ja acabades que no tenen lloc per a la innovació, ni per a les diferències. Catalunya, doncs, pàtria de la llengua i la cultura catalanes, com Suècia ho és de la sueca, però també pàtria de la dignitat, la llibertat i la qualitat de vida, la igualtat d'oportunitats.

LA SOBIRANIA D'UNA NACIÓ EN CONSTRUCCIÓ

Per a una nació que ha de definir-se segons es vagi fent camí, la sobirania és un relat possible i plantejable per a tothom. Una nació en moviment s'ha de plantejar cap on vol anar, ha de tenir una direcció clara per no deambular.

Ja hem parlat que volem una nació que supera les essències com a valor central de la reivindicació nacional. Ara també hauríem d'explorar quins altres paradigmes cal superar per assolir les ambicions que corresponen amb la potència de la nostra, que viu malgrat les estructures oficials estatals, malgrat els decrets i els tribunals.

Ens plantejem per exemple, que el valor romàntic de la nació pugui ser complementat amb una nació més instrumental. El patrimoni cultural de la nació ha d'estar construït per elements que vinculen passat, present i futur, sense voler esborrar o deslegitimar la presència de la història, ni de l'actualitat. Els catalans d'origen, doncs, hauran de fer el camí que va del cor al cap i, a mig camí, es trobaran amb els nous catalans que fan el recorregut a la inversa, del cap al cor. No nego, doncs, ni menystinc, la dimensió èpica, emocional, romàntica si cal, del fenomen nacional, però procuro inscriure-la en uns altres paràmetres.

Estem a favor d'una nació que es faci sentir nació per poder expressar fermament les seves conviccions a través de la democràcia més autèntica i radical. Amb la màxima llibertat d'expressió i respecte per la diversitat de pensament. Volem una nació que passi de ser objecte d'adoració o sacralització a ser un subjecte d'acció, amb una direcció clara i ferma. Parlo d'una nació que sàpiga fer via cap on més li convé, cap a la màxima llibertat potser, si així ho desitja. D'una nació responsable que sàpiga assumir els reptes que implica el major autogovern. Una nació que faci política i pugui decidir el seu futur.

Si considerem clau i estratègic el canvi del posicionament, la nació futura de tots com a punt d'arribada, és perquè quan és assumida com a punt de partida els continguts ja estan definits i no requereixen de la participació del poble (de la democràcia). S'imposen artificialment, es buiden de sentit per a la societat contemporània. En certa manera, el nacionalisme no només és el passat i la nació el futur, sinó que el primer només n'inclou uns quants i la nació ens aixopluga a tots sense distinció. És més potent, doncs, més fort, més alliberador, la nació que el nacionalisme. Les actituds nacionalistes són fàcilment combatibles i creen poca complicitat exterior, a banda que sovint marginalitzen qui les adopta i són poc útils. Però les actituds nacionals tenen tota la força que ve de la cohesió, la coherència i la solidesa que representen una comunitat humana nacional. Sovint, el nacionalisme és l'impediment que més ens impedeix d'arribar a la nació.

En canvi, quan la nació és oberta, quan s'assumeix que està per venir i que la societat esdevé conjuntament amb el projecte nacional, que es va fent i construint, els continguts de la nació són variables, però no es tracta que tinguin un valor qualsevol, a l'atzar; sinó que tenen un significat important per a la gent que conforma la nació. **La democràcia és un ingredient imprescindible d'aquest projecte nacional.**

Tenint en compte que la increïble força d'una nació democràtica, diversa, però que sap expressar-se a l'uníson pels seus drets, hem de recordar que podem ser el país que vulguem ser. Ja no hi ha excuses i no ens aturen les amenaces externes, de paísà, amb toga o d'uniforme. Tenim un poder que parteix de la solidaritat i la cohesió interna. I que s'expressa democràticament. Sempre he pensat que no hi ha força més invencible que un poble expressant-se democràticament i pacífic. Perquè aquí, el mitjà forma part del fi, el conforma, l'identifica i el fa inatacable internacionalment. Qui té por de la democràcia?

En el projecte nacional que proposo, el marcador de la identitat catalana només pot ser la voluntat de ser i no cap altre tret "secundari" desvinculat a la decisió política.

En una fase prenatal, hi ha diverses vies per arribar a la nació [decisió conscient (el cap), herència (la sang), sentiment (el cor), interès (la butxaca)] i per fer-la cal voluntat i feina, des de cadascun dels llocs.

Heretem el passat, confluïm en el present, construïm el futur. Les característiques identitàries s'aniran consolidant, amb les noves aportacions, a partir d'un llegat històric... tal com s'ha anat fent sempre.

Decisió conjunta, el "nosaltres" o la comunitat nacional existeix en el moment que decideix lliurement, que es pronuncia i preocupa respecte un futur compartit com a poble.

CONCLUSIÓ

L'orgull nacional d'un projecte com el nostre, no depèn de l'extensió territorial ni de la capacitat colonitzadora, com es feia en altres moments de creació d'estats. L'orgull i l'autoestima nacional de Catalunya provenen de la seva capacitat de conciliar i reconèixer l'alteritat com a part constitutiva i imprescindible del desenvolupament nacional. Malgrat ser mil·lenaris, som un país jove, una nació en evolució des fa molts segles. Hi ha encara molts horitzons de sobirania per explorar, les nacions que avui existim sense Estat o que no depenem d'aquesta estructura per tenir una identitat diferenciada, tenim moltes coses a aportar a la història política mundial. Els estats a venir, seran estats més flexibles, més complexos, més oberts, o no seran.

Tenim un projecte nacional amb un futur esperançador. La flexibilitat del projecte nacional català, fa que el país estigui més ben preparat a satisfer les necessitats d'identificació contemporànies. L'accés es vincula més amb la llibertat que amb les restriccions, les condicions d'accés són mínimes i els individus, avui cada vegada més amb identitats múltiples i complexes, poden encaixar perfectament amb l'oferta nacional catalana.

Parlo d'una nova nació catalana, catalana com n'era la de Jaume I, en una època on ningú no sabia què era el pa amb tomàquet i menys encara ningú no podia ni imaginar que seria un tret distintiu de la nostra cuina nacional. Catalana com a l'època de la Renaixença, de Mossèn Cinto, de Macià o de Companys. Catalana com els milers i milers de Rodríguez i Martínez i Pérez i tutti quanti que ja van fer d'aquesta terra el seu país. I els Mohameds i els Brahim i els Sahoka i les Fàtima i les Malikes i els Naveed i tots els que han trobat a Catalunya, allò que no els va donar la pàtria d'origen. Parlo,

doncs, d'una nació catalana viva i ben viva. Perquè només quan hi ha vida i ha també esperança.

Moltes gràcies.

Donostia, 17 de setembre de 2009